

Meertaligheid en de taalontwikkeling van kinderen

Nederlandse Vereniging voor

Logopedie en Foniatrie

Meertaligheid en de taalontwikkeling van kinderen

Deze brochure gaat over de taalontwikkeling van kinderen die opgroeien in een meertalige omgeving. Een of beide ouders hebben een andere moedertaal dan het Nederlands. Waar kunnen ouders op letten als er meer talen naast elkaar gesproken worden? Wat kunnen ze zelf doen om hun kind met succes meertalig op te voeden? Wat kunnen professionele 'opvoeders' (basisschool, kinderopvang, peuterspeelzalen of Centra voor Jeugd en Gezin) bijdragen aan de taalontwikkeling van kinderen uit een meertalige cultuur? Daarover gaat deze brochure, die begint met een uitleg over meertaligheid en taalontwikkeling. Het tweede deel (Praktijk) bevat tips en adviezen voor de ouders.

Inhoud

Taalontwikkeling en de cultuur thuis	3
Hoe leert een kind meer talen	3
Eén persoon of situatie / één taalstrategie	4
Overheersende taal en voorkeurstaal	4
Drietaling opvoeden	5
Spel en de ontwikkeling van taal	6
Hoe stimuleer je het kind om met anderen te praten	6
Praktijk	8
Tips	10
Advies	12
www.kindentaal.nl	12
Andere websites	13
Samenvatting	14
Twijfel of zorgen	14
Colofon	15
Contact	16

Taalontwikkeling en de cultuur thuis

Het gezinsleven heeft een grote invloed op de taalontwikkeling van kinderen. Het maakt voor het leren van taal uit of er binnen het gezin veel of juist weinig wordt gesproken. Kinderen horen en leren de moedertaal thuis. Met 'moedertaal' en 'eerste taal' wordt hetzelfde bedoeld, namelijk de taal die het kind in de eerste jaren van zijn leven leert spreken en begrijpen. Een goede basis in de eerste taal is belangrijk voor het aanleren van het Nederlands als tweede taal.

In Nederland praten we veel bij alles wat we doen. De cultuur is dat we 'bovenop de ontwikkeling van kinderen zitten'. Die aanpak kun je niet zomaar vertalen naar de opvoeding van kinderen uit andere culturen.

Als meertalige kinderen naar de basisschool gaan komt hun thuistaal (de taal of talen die thuis met het kind gesproken worden) wat meer op de achtergrond. Ouders krijgen soms het advies om alleen Nederlands te praten. Maar als zij het Nederlands niet goed beheersen is het beter om met het kind in de thuistaal te spreken. Het advies is om in een taal op te voeden die de ouder voldoende spreekt. Wanneer de ontwikkeling in de eerste taal bij het kind niet (meer) goed verloopt, zal het leren van de Nederlandse taal daardoor moeilijker gaan.

Door een positieve houding over de thuistaal krijgen meertalige kinderen de boodschap dat ze mogen zijn zoals ze zijn. Dit levert een vruchtbare bodem voor het behalen van schoolsucces en zorgt voor een positief ik-beeld. Ook neemt het onderlinge vertrouwen tussen school en kind of ouders en kind toe. Kinderen leren een nieuwe taal makkelijker als er met respect over de thuistaal wordt gesproken.

Hoe leert een kind meer talen

Meer talen tegelijk aanbieden is meestal geen probleem. Kinderen die vanaf de geboorte tweetalig worden opgevoed (simultane meertaligheid), leren die talen net zo goed als kinderen die één taal leren. Voor een goede taalontwikkeling van het kind kunnen vader en moeder het beste de taal spreken die ze zelf goed beheersen. In die taal kun je jezelf het best uitdrukken. Dat is je 'hartetaal', de taal van je hart.

Als de verschillende talen goed worden aangeboden, kan het praten van het Nederlands en de andere taal door elkaar lopen.

Spreeken beide ouders nauwelijks Nederlands, dan kunnen ze het kind op jonge leeftijd op een peuterspeelzaal plaatsen en naar Nederlandse tv-programma's laten kijken. Het kind leert Nederlands dan als tweede taal. Het Nederlands wordt als het ware 'op de eerste taal gebouwd' (sequentiële meertaligheid). Het is gunstig als het kind zo vroeg mogelijk veel en correct Nederlands krijgt aangeboden.

Eén persoon of situatie / één taalstrategie

Taal aanbieden volgens de één persoon of situatie / één taalstrategie is een goede methode bij de meertalige opvoeding. De één persoon / één taalstrategie betekent dat de ene ouder de ene taal spreekt en de andere ouder de andere taal. De één situatie / één taalstrategie wil zeggen dat de situatie bepaalt welke taal wordt gesproken; bijvoorbeeld thuis de ene taal en op de peuterspeelzaal de andere taal. De regel is: houd de talen uit elkaar. Wie van de ouders spreekt welke taal? Is moeder beter in het Nederlands, dan spreekt zij die taal en vader de andere taal.

Ook kunnen ouders afspreken welke taal het gezin thuis spreekt. Voorwaarde is wel dat beide ouders die taal goed beheersen. Een andere afspraak kan zijn dat de eerste zin telt. Als een zin in een bepaalde taal is, is het antwoord ook in diezelfde taal.

Zolang de gekozen manier maar bij het gezin past, is het goed. Er is niet één goede manier. Er zijn meerdere mogelijkheden die tot hetzelfde resultaat leiden.

Overheersende taal en voorkeurstaal

Als het kind naar school gaat, zeggen ouders soms dat één van de talen een overheersende taal wordt. Dit is meestal het Nederlands. Het kind hoort die taal op de meeste plaatsen buitenshuis. De andere taal raakt ondergesneeuwd, terwijl de ouders het wél belangrijk vinden dat hun kind beide talen leert. Dan kunnen ze beslissen om thuis geen Nederlands meer te spreken, maar met elkaar en met het gezin in de andere taal te communiceren. Het kind komt zo meer met die taal in aanraking, waardoor ook deze taal zich goed kan ontwikkelen.

Blijf kinderen aanmoedigen de verschillende talen te spreken en geef ze hiervoor

complimenten. Zorg ervoor dat het kind binnen verschillende situaties met beide talen in aanraking komt, en dus beide talen actief gebruikt. Zo kan een kind zich in verschillende spreeksituaties uitdrukken en ontwikkelen beide talen zich. Als u gewenst gedrag met een compliment beloont, maakt u duidelijk dat u het fijn vindt als kinderen de thuistaal spreken. Dit werkt beter dan streng te zijn als ze het niet doen.

Een belangrijke vraag bij het aanleren van verschillende talen is: welke talen zijn voor de kinderen belangrijk om te begrijpen en te spreken, nu en in de toekomst? Nederlands is belangrijk. Het is de taal van het land en de voertaal op school.

De thuistaal is de taal van vader en moeder en dus het communicatiemiddel tussen de ouders onderling. De thuistaal is ook een middel om met de cultuur verbonden te zijn. Zo kunnen kinderen in contact blijven met familieleden in het land van de ouders, met de culturele tradities. Misschien hebben de kinderen later zelf de wens of de interesse om Turks, Arabisch of een andere taal te spreken.

Drietaling opvoeden

De één persoon of situatie / één taalstrategie is ook voor een drietalige opvoeding een goede methode. Drie talen tegelijkertijd leren is best veel, maar het kan. Er zijn geen argumenten waarom ouders dat niet zouden moeten doen. Het vraagt wel om bewuste keuzes en inzet. Waar heb je dan extra rekening mee te houden?

Het kind kan er langer over doen om de verschillende talen te leren. De stijgende lijn in de ontwikkeling gaat soms bij drie talen niet zo snel als bij één taal. Houd dus rekening met een mogelijk vertraagde taalontwikkeling in de eerste vijf levensjaren. Met name de woordenschat kan achterblijven, omdat het kind elk nieuw woord in meerdere varianten moet leren. Ook moet een kind per taal het klankpatroon en de grammaticale constructies leren. Hoe meer talen kinderen leren, des te lastiger dit kan zijn.

Taalgevoel, intelligentie en een goed gehoor spelen een rol bij het tempo waarin een kind taal leert.

Daarnaast is de omgeving van het kind bepalend: is die voldoende stimulerend voor de taalontwikkeling? Bij een sequentiële meertaligheid (als talen na elkaar worden geleerd) is een achterstand bij de start van het spreken van een tweede of derde taal normaal. Deze achterstand loopt het kind meestal binnen een aantal jaar weer in.

Let er op dat het kind de taal die hij op school moet spreken voldoende beheerst om ook wat moeilijkere opdrachten uit te voeren. Het is belangrijk om bewust tijd te reserveren voor activiteiten in een bepaalde taal, zeker als er drie talen geleerd worden.

Spel en de ontwikkeling van taal

Spel is belangrijk voor de ontwikkeling van de taal. Dit geldt zowel voor kinderen die één taal leren als voor kinderen die meer talen leren. Tijdens het spel oefenen ze alle vaardigheden die van belang zijn om taal te kunnen gebruiken als communicatiemiddel. Aanvankelijk (bij jonge peuters) zijn activiteiten waarbij niet gesproken hoeft te worden van belang; zoals het om de beurt iets doen, een geluidje maken of een keer blazen met bellenblaas. Later speelt een kind het volwassen leven na. Door gesprekje met de volwassene of een ander kind en door het voorbeeld van de volwassenen om hem heen leert hij:

- te verwoorden wat hij doet ("Ik maak een heerlijke pizza voor jou. Met kaas en salami!")
- plannetjes te maken ("Eerst moet ik de bodem maken. Wat heb ik daarvoor nodig?")
- problemen te verwoorden ("Oh jee, nu is het blaadje kapot gegaan. Toch wil ik er een mooie vlieger van maken. Mama, mag ik een plakbandje?")
- afspraken te maken ("Dan doen we wie het eerst bij de deur is. Maar je mag niet op je sokken glijden, hoor!")

Hoe stimuleer je het kind om met anderen te praten

Een kind kan zich goed ontwikkelen in zijn spraak en taal, maar toch weinig spreken met andere kinderen. Het kan zijn dat uw kind zich nog niet zeker genoeg voelt om vrij te communiceren met leeftijdsgenoten. Wanneer u als ouder dit (te) direct probeert te stimuleren, dan kan dit averechts werken.

Een beter alternatief is als u probeert om een veilige situatie te creëren voor uw kind, bijvoorbeeld door een vriendje/vriendinnetje bij u thuis te laten spelen. De spelsituatie kan invloed hebben: 'winkeltje spelen' lokt wederzijds taalgebruik uit.

Soms is het dan wel nodig dat u zelf eerst meespeelt.

Een ander 'net-alsof spel' is samen varen in een boot (een grote doos) en gaan slapen/eten. Of een circusvoorstelling maken met kunstjes (koppeltje duiken; lopen over een lint dat op de vloer ligt). Nog meer voorbeelden: een tentje maken van doeken over twee stoelen; een trein maken door stoelen achter elkaar te plaatsens (de conducteur komt kaartjes knippen; verkleedkleden kunnen een aanvulling zijn).

Misschien heeft de leeftijd van het vriendje/vriendinnetje invloed. Is hij/zij jonger dan uw zoon of dochter, dan kan dit uitlokken (prikkelen) tot meer communiceren. U kunt uw kind vragen om de 'gast' te laten zien waar zich iets in huis bevindt door ernaar te wijzen.

Hieronder staan tips en adviezen voor ouders. Hiermee kunnen zij zelf de taal van hun kind stimuleren. Het begint met vragen om over na te denken. Dit is een hulpmiddel voor u om het kind een goede taalomgeving te bieden.

Vragen om over na te denken

- Bij welke taal voelt u zich het meest op uw gemak? Het kan zijn dat het spreken in een bepaalde taal tegen uw kind als 'onecht' aanvoelt. Kies die taal waarbij u zich prettig voelt.
- Wanneer ouders verschillende talen spreken en elkaars taal niet kennen, kan het zijn dat zij opmerkingen die tegen het kind gemaakt worden in een andere taal niet begrijpen. Spreek er samen over wat er gezegd is. Zo hoeft geen van beiden zich buitengesloten te voelen. Ook kunt u overwegen de taal van uw partner te gaan leren.
- Zorg dat het taalaanbod voor beide / alle talen die het kind leert gelijk verdeeld is. Probeer in alle talen zoveel mogelijk verschillende situaties en dus ook woorden / taalervaringen aan te bieden.
- Eenmaal gekozen om een bepaalde taal aan te leren? Ga hier dan mee door, ook op de lange termijn. Een taal zal verarmen en uiteindelijk verdwijnen wanneer u er na enige tijd mee stopt de taal aan te bieden.
- Is er voldoende tijd beschikbaar om met uw kind door te brengen en dus de taal aan te bieden?
- Wanneer u met uw kind bent, hoe brengt u de tijd dan door? Hoeveel spreekt u met het kind en wat doet u dan voor activiteiten?
- Kunt u het kind in de te leren taal voldoende taal aanbieden ook op een wat hoger niveau?

- Overweeg voor uzelf of u de taal die u het kind naast uw moedertaal wilt aanleren voldoende beheerst. Het kind zal alle structuren, en dus ook verkeerde, aanleren en overnemen. Als u de tweede taal niet goed spreekt, kunt u beter de eerste taal blijven spreken met uw kind.
- Heeft u (spel- of les)materiaal in de taal die u aan uw kind wilt leren, of kunt u hier aan komen?
- Heeft u contact met volwassenen en kinderen die de taal spreken die het kind moet leren? Zo kan het kind nieuwe ervaringen opdoen met de taal.
- Het kan zijn dat het aanleren van de andere taal juist druk geeft in plaats van dat het een verrijking is. Houd goed in de gaten of uw kind het aanleren van de taal als plezierig ervaart.
- Bedenk welke talen belangrijk zijn voor uw kind en waarom dit is.
- Houdt u zelf van taal, of houdt u niet van praten? Ouders zijn het taalvoorbeeld voor hun kind, of juist niet!
- Sommige kinderen leren heel makkelijk taal, andere kinderen hebben daar meer moeite mee. Dit verschil is normaal. Als uw kind erg veel moeite heeft met het leren van een taal, kunt u hier eens over praten met uw huisarts, schoolarts of de arts van het consultatiebureau.
- Breng eens in kaart met wie uw kind eigenlijk (per dag / week) spreekt en dus welke taal uw kind krijgt aangeboden. Bekijk u dan in hoeverre bepaalde personen de verschillende talen kunnen helpen stimuleren.
- Spreek over de meertalige opvoeding met de personen die betrokken zijn bij de opvoeding. Het is belangrijk dat iedereen ongeveer dezelfde visie heeft.

Jonge kinderen

- Motiveer en maak kinderen enthousiast voor de talen. Help waar nodig, maar volg ze ook zoveel mogelijk in hun interesse voor de verschillende talen. Als de interesse er is, gaat het leren een stuk makkelijker. Het leren van een nieuwe taal zal alleen lukken als kinderen die taal veel gebruiken.
- Breng het kind in contact met leeftijdsgenootjes, kinderen in de buurt/familie/kennissen. Schrijf het kind al jong in voor de peuterspeelzaal; er zijn vaak lange wachtlijsten.
- Leen kinderboeken in het Nederlands en in de andere taal uit de bibliotheek. Er zijn in de Nederlandse bibliotheken ook kinderboeken in andere talen. Is uw taal niet beschikbaar? U kunt bijvoorbeeld een boek lenen met alleen afbeeldingen waar u zelf, in uw eigen taal, een verhaal bij verzint. U kunt samen praten over de plaatjes. Ook boeken met grote afbeeldingen en weinig tekst zijn hier geschikt voor.
- Denk voor speelgoed eens aan een speel-o-theek. Hier kunt u speelgoed lenen, zodat u zelf minder hoeft aan te schaffen en veel kan variëren. Ontdek zo wat het kind leuk vindt.
- Kijk samen tv naar zowel Nederlandse kinderprogramma's als programma's in de andere taal. Als u samen kijkt en erover praat, steekt uw kind er zeker wat van op. Praat over wat er in het programma gebeurt en bijvoorbeeld over nieuwe woorden.
- Laat het kind (onder toezicht) lekker zelf 'aanmodderen'. Zelf proberen en succes ervaren is het beste en het leerzaamste. Verwoord wat het kind doet, maak er waar nodig gebaren bij en/of wijs aan. Volg het kind in wat hij doet.
- Laat het kind weten dat het 'knap' is om twee talen te spreken. Maak de talen aantrekkelijk door (kinder)boekjes, kinderliedjes en tekenfilms aan te bieden die de taalontwikkeling bevorderen. Ook kan een vakantie naar het land waar de andere taal gesproken wordt het positieve beeld van de taal vergroten.

- Denk aan de auditieve (=luister) kant: zaken die met waarnemen en luisteren te maken hebben. Wijs het kind op alledaagse geluiden, 'muziek' maken (ook lawaai met doosjes, potten en pannen!), zingen, versjes.
- Geef aandacht aan de visuele kant door te kijken en vergelijken: insteekpuzzeltjes maken of met blokken bouwen. Als het kind al wat woordjes kent, kun je voorwerpen zoeken thuis of in de supermarkt. Samen dezelfde memoryplaatjes bij elkaar zoeken en benoemen, sorteren bij het opruimen van speelgoed of sokken (van jou... van mij...).
- Imiteren is belangrijk in de taalontwikkeling van een kind. Als het goed gaat, zal uw kind dat wat u zegt meer gaan nazeggen. U hoort hem dan steeds als een soort echo van uzelf. Dit is héél belangrijk. Zijn imitatie hoeft zeker niet foutloos te zijn! Zie het als een oefening.
- Aanmoediging, beloning, enthousiasme, rust, samen doen, ontdekken, uitdagen, ondernemen, beleven, volgen... het zijn allemaal woorden die passen bij de taalstimulering van een kind.

Oudere kinderen

- Doe woordspelletjes in de thuistaal of het Nederlands:
 - * woorden bedenken bij kentekenplaten
 - * woorden bedenken met een bepaalde beginletter
 - * woorden bedenken binnen een bepaalde categorie (bijvoorbeeld: noem zo veel mogelijk dieren in het Nederlands)
 - * een nieuw woord bedenken met de eindletter van het vorige woord
 - * een raadsel geven over een woord en het woord raden
- Plak op alledaagse dingen papiertjes met het woord erop. Niet teveel tegelijk. Hang dus niet in één keer het hele huis vol. Wissel ze ook van plaats, bijvoorbeeld een week lang 'spiegel' op de spiegel in de gang en daarna op de badkamerspiegel. Na een paar dagen valt het woordkaartje niet meer op. Verander de kaartjes ook eens van kleur. Dat trekt opnieuw de aandacht. Praat over werkwoorden, kleuren, voorzetsels (in, op, boven, onder, voor, achter), bijvoeglijke naamwoorden (dik/dun, leuk/vervelend, makkelijk/moeilijk, blij/boos). Er zijn verschillende woordsoorten nodig om een zin te kunnen maken.

- Om de thuistaal te stimuleren kunt u uw kind inschrijven voor een cursus. Hier leert hij om in de thuistaal te lezen en schrijven, en doet algemene kennis op over de cultuur en het land van de ouders. Er zijn particuliere instanties die lessen in de thuistaal verzorgen.

Advies

Uw kind zit in de meest taalgevoelige periode van zijn leven. Die moet goed benut worden. Gaat het niet zoals u hoopt of verwacht, heeft u vragen of bent u onzeker: wacht dan niet te lang. Als ouders zorgen of twijfels hebben, dan is dat vaak terecht! Bespreek dit met uw huisarts of de arts van het consultatiebureau. Die kan u doorverwijzen naar een logopedist. De logopedist beoordeelt hoe het met de spraak/taalontwikkeling van het kind gaat en biedt zonodig ondersteuning. Dit kan al vanaf jonge leeftijd! Tweejarigen die bij een logopedist komen zijn namelijk geen uitzondering. Verder helpt de logopedist u met adviezen, tips en voorbeelden op maat voor u en uw kind. Die tips en adviezen kunnen ook preventief zeer goed werken om problemen te voorkomen. Door er vroeg bij te zijn is logopedische behandeling lang niet altijd nodig.

www.kindentaal.nl

Op de website Kind en Taal (www.kindentaal.nl) staat hoe je een meertalige opvoeding het beste kunt aanpakken. Een onderdeel van deze website gaat over meertaligheid. Ouders kunnen hier ook vragen stellen aan de webredactie.

Andere websites

Nederlandstalig

www.ouders.nl/o_taal.htm

www.meertalig.2link.be

www.meertalen.nl

Engelstalig

www.nethelp.no/cindy/biling-fam.html

humanities.byu.edu/bilingua

www.kidsbilingualnetwork.org

home.arcor.de/ktdykes/bilingual.htm

Boekentip

Burckhardt Montanari, E. (2004) *Hoe kinderen meertalig opgroeien*
Uitgeverij PlanPlan, ISBN 90 76092 07 9.

Samenvatting

De situatie bij u thuis heeft invloed op de taalontwikkeling van uw kind. Een goede ontwikkeling in de thuistaal is belangrijk bij het leren van een tweede taal.

Bij **sequentiële meertaligheid** leert het kind vanaf de geboorte een moedertaal en na een aantal jaar een tweede taal. Het is belangrijk dat de ontwikkeling van de moedertaal goed verloopt, zodat ook het leren van het Nederlands makkelijker gaat.

Bij **simultane meertaligheid** leert een kind vanaf de geboorte twee talen tegelijk. Beide talen kunnen zich normaal ontwikkelen. Het is dan wel belangrijk dat de ouders beide talen evenveel aanbieden en spreken.

Ouders krijgen soms het advies om thuis alleen Nederlands te praten. Als zij zelf niet goed Nederlands spreken is het beter om in de eigen taal met de kinderen te praten. Zo kunnen de kinderen eerst deze taal en daarna het Nederlands leren. Als u zelf het Nederlands minder beheerst dan kan uw kind het Nederlands buitenshuis leren, bijvoorbeeld op een peuterspeelzaal of voorschool.

De manier waarop de omgeving aankijkt tegen het spreken van meerdere talen is van invloed op het kind. Een positieve houding ten aanzien van de thuistaal en cultuur zorgt voor een positief zelfbeeld van het kind.

Meerdere talen leren hoeft geen probleem te zijn. Over de hele wereld wordt 40-60% van de kinderen meertalig opgevoed.

Twijfel of zorgen

Als u met vragen of onzekerheden zit, kunt u daarover praten met uw huisarts of de arts van het consultatiebureau. Die kan u, indien nodig, doorverwijzen naar een logopedist.

Colofon

De informatie in deze brochure berust op kennis en inzichten uit veel voorkomende praktijksituaties van logopedisten.

Vragen die ouders aan de NVLF stelden over meertaligheid, zijn gebruikt bij het samenstellen van deze informatie. De antwoorden zijn verzorgd door de webredactie van www.kindentaal.nl.

De tekst is in 2009 geheel herzien door Gerda Bruinsma en Wendelien van Rhee-Temme.

Contact

Nederlandse Vereniging voor Logopedie en Foniatrie

Postbus 75

3440 AB Woerden

0348-457070

logopedie@nvlf.nl

www.logopedie.nl